

Gedrukte aandelen als informatiebron voor lokaal historisch onderzoek

In de zoektocht naar meer informatie over wat er zich in onze eigen omgeving afspeelde, is het interessant om ook eens minder gekende wegen in te slaan. In dit artikel willen we graag wijzen op hoe een gedrukt aandeel ten volle benut kan worden als bron voor lokaal historisch onderzoek.

De Belgische economie was een van de eerste in de wereld om de uitdagingen van de Industriële Revolutie aan te gaan. België was op het einde van de 19de eeuw uitgegroeid tot een belangrijke economische speler. De beschikbaarheid van kapitaal vormde daarbij een belangrijke voorwaarde.

De omvang van de industriële activiteiten ging de mogelijkheden van de meeste familiale bedrijven te boven. De naamloze vennootschapsvorm met zijn aandelen en obligaties bood de kans om grote concentraties van kapitaal te kunnen aantrekken en inzetten. Zo konden ook minder kapitaalkrachten meestappen in het verhaal van de nieuwe economische verwezenlijkingen. Tegelijk bood het de mogelijkheid om het risico van de investeringen te spreiden over verschillende ondernemingen. De bedrijfsvorm was een succes. Tussen 1800 en 1913 werden in België ongeveer 9500 naamloze vennootschappen opgericht.

Om de geschiedenis van een dergelijke vennootschap en bij uitbreiding van zijn omgeving te bestuderen, kan je onder meer gebruik maken van het gedrukte aandeel. De informatie die erop te vinden is, is doorgaans duidelijk en heel betrouwbaar. Dat is zeker het geval sinds de wet op de handelsvennootschappen van 1873 vastlegde wat op een aandeel gedrukt moest worden.

De oprichtingsakte van een vennootschap, al dan niet notarieel, somt de ‘spelregels’ op tussen ener-

zijds de vennoten en anderzijds de buitenwereld. Die akte dient steeds als basis voor de vermeldingen op een aandeel. Gezien het belang van het gedrukte aandeel - het vertegenwoordigt immers een niet onbelangrijke waarde - werd er steeds nauwkeurig op toegekeken dat de vermelde informatie correct was. Je kan daarom aannemen dat het onderzoek van een gedrukt aandeel in grote mate het zoeken naar de oprichtingsakte overbodig kan maken.

We gaan in dit bescheiden artikel niet in op alle mogelijke verschillende soorten aandelen. We beperken ons hier tot een opsomming van de informatie die je kan vinden op een gedrukt aandeel. We bespreken daarbij ook kort hoe die informatie aangewend kan worden.

We doen dat aan de hand van een voorbeeld, namelijk een aandeel van de N.V. DENAEYER.

Meestal zijn de gedrukte aandelen enkel opgesteld in het Frans. Hier hebben we te maken met een tweetalig document. Uiteraard is de inhoud van de gegevens in beide talen volledig dezelfde.

De voorzijde

- 1) *Denaeyer*: Naam van het bedrijf. Soms vind je daar ook een verkorte naam.
- 2) *N.V.*: De rechtsvorm is in dit geval de naamloze vennootschap. Je kan ook andere rechtsvormen aantreffen: cva, comva, pvba, cv, sv, ...
- 3) *Gesticht volgens akte voor Mr Edouard Van Halteren notaris te Brussel, de 20 juli 1907*. Hier vinden we de naam en standplaats van de notaris bij wie de oprichtingsakte berust. Wanneer die notaris werd ingeschakeld voor de oprichting, mogen we aannemen dat het interessant kan zijn om bij hem te zoeken naar andere akten. De kans is immers groot dat men ook

EFFECT GECREËERD NA 6 OCTOBER 1944

S.A. DENAEYER N.V.

te WILLEBROEK

Gezocht volgens akte voor Mr Edouard Van Waeter, notaris te Brussel, van 22 Juli 1947, verschoten in de kluiken tot het v. deszelve Staatsblad v. van 5. 8. 1947, blz. 1987, onder n° 4352.

De statuten werden verhaaldt staen gewijzigd en luidt op 18 april 1947 volgens akte verleden voor Mr Vlieg Janssens, notaris te Willebroek, verschoene Mr Jacques Van Vliet, notaris te Sluisse, verschoene in de kluiken tot het v. deszelve Staatsblad v. van 4 mei 1947 onder n° 300-2. Na deze wijziging werden de statuten geadopteerd in hun Nederlandische en Franke taal en gepubliceerd met hopenvermaelde akte van wijziging gepubliceerd.

Maatschappelijke zetel : WILLEBROEK
Administratieve zetel : BRUSSEL

Handelsregister Mechelen n° 34
Handelsregister Brussel n° 334.168

à WILLEBROEK

Constituée par acte passé devant Mr Edouard Van Waeter, notaire à Bruxelles, le 20 Juillet 1947, publié aux archives au v. deszelve Staats v. van 5. 8. 1947, sous le n° 4352.

Les statuts ont été modifiés à diverses reprises et sous la dernière fois le 18 avril 1947 suivant acte passé devant Mr Vlieg Janssens, notaire à Willebroek, subsistant Mr Jacques Van Vliet, notaire à Sluisse, publié aux archives au v. deszelve Staats v. van 4 mai 1947, sous le n° 300-2. A la suite de cette modification, les statuts ont été traduits dans leur langue néerlandaise et française et publiés en même temps que l'acte modifiant leurs n-oms.

Siège social : WILLEBROEK
Siège administratif : BRUXELLES

Registre du Commerce de Malines n° 58
Registre du Commerce de Bruxelles n° 334.168

MAATSCHAPPELIJK KAPITAAL :

FRANK **110.000.000** FRANCES

vertegenwoordigd door 125.333 aandelen zonder aanduiding van waarde, die elk op één 125.333^e van het maatschappelijk bezit recht geven.

CAPITAL SOCIAL :

représenté par 125.333 actions sans désignation de valeur, donnant droit chacune à un 125.333^e de l'avoir social.

AANDEEL

zonder aanduiding van waarde

ACTION

sans désignation de valeur

N° 082334

EEN BEHEERDER,
UN ADMINISTRATEUR,

EEN BEHEERDER,
UN ADMINISTRATEUR,

TITRE CREE APRES LE 6 OCTOBRE 1944

bij hem te rade ging voor de aan- of verkoop van onroerende goederen, voor het afsluiten van leningen, enzovoort. We zien tegelijk de datum waarop de akte verleden werd. Dat is de officiële ‘geboortedatum’ van de vennootschap.

- 4) *Verschenen in de bijlagen tot het Belgisch Staatsblad van 5-6 augustus 1907, onder nr 4587.* Van 1873 tot nu worden alle akten van handelsvennootschappen integraal of verkort gepubliceerd als bijlage van het Belgisch Staatsblad. Met de gegevens op het gedrukte aandeel kunnen we gericht zoeken in de Bijlagen van het Belgisch Staatsblad. Onder het nummer 4587 van 1907 kunnen we de inhoud vinden van de volledige oprichtingsakte. Daarin staat onder andere vermeld wie de bestuurders waren, wie de aandelen onderschreef, wat het maatschappelijk doel van de vennootschap was, of er een inbreng in natura was en uit wat die dan bestond. Zo kan je een volledige beschrijving van de inboedel van een atelier aantreffen, alsook van het ateliergebouw met zijn exacte ligging, enzovoort.
- 5) *‘de statuten werden herhaalde malen gewijzigd ...’* Eens een vennootschap opgericht was, kon er van alles gebeuren waardoor een notariële akte en de bijhorende publicatie vereist was. Zo kan er sprake zijn van een kapitaalsverhoging of een naamswijziging. De meest recente datum die men vermeldde op het gedrukte aandeel, is meestal een aanwijzing voor het jaar waarin dat aandeel effectief gedrukt werd.
- 6) *Maatschappelijke zetel: Willebroek.* Dat vormt het ‘officieel adres’ van de vennootschap. Dat kan, maar hoeft dus niet, op de plaats te zijn van de bedrijfsactiviteit.
- 7) *Administratieve zetel: Brussel* Op die plaats was de hoofdadministratie en het bestuur gevestigd. Ook dat kan afwijken van de plaats waar het bedrijf zijn activiteiten ontplooidde. Zeker wanneer een handelsvennootschap over verschillende vestigingen beschikte, kon dat voorkomen.
- 8) *Handelsregister Mechelen nr 54, Handelsregister Brussel nr 334.168.* Per vestigingsplaats moest er een handelsregisternummer worden aangevraagd bij de territoriaal bevoegde Rechtbank van Koophandel. Het handelsregister werd opgericht op 30 mei 1924, maar trad pas in werking in 1927. In het

handelsregister is heel wat informatie over het bedrijf terug te vinden. Zo kan je er meer vinden over de aard van de activiteiten, de aanvangsdatum van de handelsactiviteiten, vermeldingen over vonnissen (bijvoorbeeld betreffende faillissementen), enzovoort. Het handelsregister werd in 2003 vervangen door de Kruispuntbank van Ondernemingen en sindsdien spreekt men over het ondernemingsnummer.

- 9) *Maatschappelijk kapitaal: 110.000.000 frank* Op het gedrukte aandeel vinden we ook de vermelding van hoe groot het kapitaal was in het bedrijf. Dat bedrag geeft een indicatie over de grootte van een bedrijf.
- 10) *Vertegenwoordigd door 125.333 aandelen* Het aantal en de soort delen waaruit het kapitaal is samengesteld. Die laten ook toe om in te schatten wat het belang van een aandeelhouder in het geheel van het bedrijf was. Samen met het kapitaal in het bedrijf kan je tegelijk gemakkelijk nagaan hoeveel een persoon bij de oprichting van het bedrijf had geïnvesteerd.
- 11) *Aandeel zonder aanduiding van waarde* Daarmee wordt aangegeven welke hoeveelheid dat ‘waardepapier’ vertegenwoordigt, namelijk één aandeel (men kan ook coupures hebben van 5, 10, 25, 50, 100, 1000,... in dat geval vertegenwoordigt één vel papier dan respectievelijk 5, 10, 25, ...aandelen). Het aandeel in ons voorbeeld is een aandeel aan toonder. Er bestaan ook aandelen op naam. In dat geval zal de naam van de eigenaar van het aandeel, dus de aandeelhouder, genoteerd worden.
- 12) *Nr. 082334* Elk gedrukt aandeel kreeg een uniek nummer. Net zoals bij bankbiljetten heeft elk waardepapier zijn uniek nummer. Dit is uiteraard om elke vorm van fraude te voorkomen of te bemoeilijken.
- 13) *Een beheerder* Elk gedrukt aandeel moet wettelijk door twee beheerders ondertekend worden. Dat kan een originele ondertekening zijn, door middel van een stempel gebeuren of gewoon gedrukt zijn. We zien dan wel twee handtekeningen, maar kunnen niet altijd ontcijferen welke namen erachter schuil gaan. Daarvoor dienen we de statuten te raadplegen.
- 14) *Effect gecreëerd na 6 oktober 1944* In oktober 1944 moesten alle bestaande ef-

fecten aangegeven worden en aan een regularisatie onderworpen worden. Alle effecten uitgegeven na oktober 1944 moeten een vastgelegde vermelding hebben. We vinden 'Effect gecreëerd na 6 oktober 1944' steeds bovenaan in het midden gedrukt.

Op het gebruikte voorbeeld zien we geen afbeelding. Soms bevatten gedrukte aandelen wel mooi iconografisch materiaal. Je kan er soms bedrijfsgebouwen op afgebeeld vinden. Net zoals bij een brief- of factuurhoofd is het wel aan te raden om daar voorzichtig mee te zijn. Meer dan eens stelde men de werkelijkheid te rooskleurig voor. Soms vind je de naam en/of handtekening van de graveur of de ontwerper van het aandeel. Soms kan je ook de drukkerij waar het aandeel gedrukt werd, terugvinden.

De achterzijde

Op de achterzijde nam men uittreksels uit de statuten op. We willen er graag op wijzen dat de onderzoeker er goed aan doet om zich daar niet toe te beperken. Het betreft slechts enkele vermeldingen uit de integrale statuten. Meestal bevatten die uittreksels de volgende gegevens:

- Maatschappelijk doel: wat mag de vennootschap doen, bijvoorbeeld het produceren, kopen en verkopen van motoren. Dat geeft een aanwijzing in welke sector men actief was .
- Bij een inbreng in natura nam men vaak op wie die deed, waaruit die bestond en wat de inbrenger in ruil kreeg.
- De manier waarop de winst werd verdeeld.
- Wanneer en waar de jaarlijkse statutaire vergadering zou plaatsvinden.

Daarnaast heeft men ook een couponblad. Dat bestaat meestal uit 29 coupons en een talon. Eens de 29 coupons opgebruikt zijn, kan men de talon inruilen voor een nieuw couponblad.

Ook de wijze waarop de winst moest worden uitgekeerd, werd opgenomen. Dat gebeurde op de volgende wijze: 'tegen afgifte van coupon nr. xx' zal er een bedrag van yy frank uitgekeerd worden'.

Zoals je merkt, kan je uit een gedrukt aandeel heel wat informatie halen die de economische geschiedenis van je gemeente een stuk rijker kan maken.

Guy Bertrand
IFA vzw

IFA vzw

IFA vzw, Instituut voor Financiële Archeologie, is een vereniging die de kennis over de financieel-economische geschiedenis wil verhogen. Daartoe stelt zij onder meer haar (uitgebreide) gespecialiseerde bibliotheek open voor onderzoekers. Je kan er bijvoorbeeld terecht voor de uitgebreide verzameling gedrukte aandelen. Tegelijkertijd wordt ingezet op het toegankelijk maken van de informatie in gedrukte bronnen via elektronisch ondervraagbare bestanden. Op die manier wordt systematisch onderzoek in omvangrijke (primaire) bronnen haalbaar. Als doelstelling wil men meerdere bronnen aanbieden via de website www.finarcheo.org.

- *Le Recueil Financier annuaire des valeurs cotées au bourses de Belgique*. Jaarlijks uitgave van 1893 tot 1975. Die reeks financiële jaarboeken bevat voor beursgenoteerde bedrijven een jaarverslag opgesteld door het bedrijf zelf. Tevens wordt melding gemaakt van de maatschappelijke zetel, het jaar van oprichting, de bestuurders en directieleden, balans en resultaatgegevens. Je kan een gedigitaliseerde versie van de 82 jaargangen of 221 boekdelen of 243.000 bladzijden die deze reeks bevat, aanschaffen. Het jaarboek 1906 is volledig bij wijze van voorbeeld terug te vinden op de website.
- Een relationele databank over bedrijven en over personen is in de maak. Gegevens over bedrijven en bedrijfsleiders die nu verspreid over verschillende bronnen raadpleegbaar zijn, zullen gecentraliseerd worden in deze databank.
- Binnenkort zal ook het Staatsblad en haar bijlagen van de Onafhankelijke staat Congo/Belgisch Congo volledig digitaal beschikbaar zijn. Daarin vinden we een schat aan informatie over bedrijven die in Congo actief waren in de periode 1885-1959.

Contact: IFA vzw, Leopoldstr 109 gv,
2800 Mechelen, guy.bertrand@telenet.be